

Vervolgonderzoek: geen eenduidige definitie voor excessief geweld

Deetman adviseert speciale mediation voor geweld tegen vrouwen in RK Kerk

DEN HAAG, 11 maart 2013 - Speciale bemiddeling door professionele mediators moet vrouwelijke slachtoffers van (buitensporig) geweld in de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) heling, erkenning en herstel bieden in combinatie met financiële genoegdoening. Drs. W.J. (Wim) Deetman adviseert de RKK deze mediation mogelijk te maken om zo acht te slaan op dit geweld waarvan slachtoffers melding maakten. Deetman adviseert dit in het eindrapport van het vervolgonderzoek onder diens leiding naar seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes binnen de RKK.

De uitkomsten van dit onafhankelijk wetenschappelijk vervolgonderzoek tussen augustus 2012 en begin 2013 bieden onvoldoende basis voor een scherp afgebakende, eenduidige definitie van (excessief) geweld die breed en ook met terugwerkende kracht bruikbaar is. Bij gebrek aan een eenduidige definitie van (excessief) geweld is de huidige klachtenprocedure niet toepasbaar. Om toch geweldsklachten in behandeling te kunnen nemen adviseert Deetman daarom deze speciale mediation.

Het vervolgonderzoek bouwt voort op dat van de commissie die, eveneens onder voorzitterschap van Deetman, seksueel misbruik van minderjarigen (jongens en meisjes) in de RKK onderzocht. Het eindrapport van deze onderzoekscommissie verscheen eind 2011. De organisatie van het vervolgonderzoek (onderzoeksorganisatie) richtte zich niet alleen op seksueel misbruik van maar ook op fysiek en psychisch (excessief) geweld tegen minderjarige vrouwen vanaf 1945 binnen de RKK in Nederland. Opdrachtgevers van beide onderzoeken waren de Bisschoppenconferentie en Conferentie Nederlandse Religieuzen (KNR).

Onderzoeksvragen en -bronnen

Het vervolgonderzoek kende in aanvulling op het eerdere onderzoek enkele hoofddoelen:

- Nader inzicht bieden in de aard, ernst, omstandigheden en impact van, evenals in de verantwoordelijkheden voor seksueel misbruik en (excessief) fysiek en psychisch geweld jegens minderjarige vrouwen binnen de Rooms-Katholieke Kerk;
- Het begrip excessief geweld definiëren en inzicht bieden in de mogelijkheden van het verkrijgen van bewijsmateriaal over dit geweld in het kader van verruiming van de regeling voor klachten en compensatie.

Het eindrapport van dit vervolgonderzoek bevat een kwalitatieve beschrijving van ervaringen met misbruik en geweld zoals slachtoffers rapporteren, een aanvullende internationale literatuurstudie naar fysiek en psychisch geweld tegen minderjarige vrouwen in afhankelijkheidsrelaties binnen de RKK, een verslag van diepgaand archiefonderzoek, evenals enkele wetenschappelijke essays en achtergrondonderzoeken van de hand van onafhankelijke deskundigen over relevante thema's.

De onderzoeksorganisatie voerde tientallen gesprekken met slachtoffers, vertegenwoordigers van lotgenoten(groepen), deskundigen, plegers, (deels voormalige) gezagsdragers en personen die in hun hoedanigheid betrokken zijn of waren bij de vraagstukken van dit onderzoek. Ook belegde de onderzoeksorganisatie op 10 september 2012 een besloten bijeenkomst voor degenen die zich als slachtoffer meldden.

Voor het vervolgonderzoek ontving de organisatie een (beperkt) aantal van 181 nieuwe meldingen van seksueel misbruik van minderjarige slachtoffers, al dan niet in combinatie met geweld. Hiervan bleken 79 meldingen bruikbaar voor het vervolgonderzoek. Bij het vervolgonderzoek betrok de organisatie ook 71 meldingen van fysiek en/of psychisch geweld tegen minderjarige vrouwen en mannen uit het vorige onderzoek.

Enkele bevindingen inzake seksueel misbruik

- De bevindingen van het vervolgonderzoek naar seksueel misbruik van minderjarige vrouwen wijken kwantitatief in hoofdzaak niet af van de bevindingen van het eerdere commissieonderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen (jongens en meisjes)

in de RKK. Volgens de commissie ging het om tien- tot twintigduizend slachtoffers in internaten en instellingen en in totaal enkele tienduizenden slachtoffers in de periode

- Nieuwe en eerdere meldingen vertonen op belangrijke onderdelen overeenkomsten.
- Bij ruim veertig procent van de onderzochte meldingen van seksueel misbruik van minderjarige vrouwen is sprake van ernstig seksueel misbruik.
- Misbruik van minderjarige vrouwen kwam blijkens de meldingen veel vaker thuis (veertig procent) en in de parochie (ruim dertig procent) voor. Seksueel misbruik van jongens kwam veel vaker in instellingen voor.
- Waar sprake is van seksueel misbruik in de lichte ernstcategorie noemen de meldingen mannelijke en vrouwelijke plegers werkzaam binnen de RKK. Bij zwaardere ernstcategorieën van seksueel misbruik gaat het in hoofdzaak om mannelijke plegers.
- Seksueel misbruik ging in de helft van de gevallen gepaard met fysiek en/of psychisch geweld.
- Het vraagstuk van seksueel misbruik was reeds in de jaren zestig bespreekbaar gemaakt binnen de kloostergemeenschappen, in cursussen, tijdens bijeenkomsten en studiedagen op diverse niveaus. Hierbij bleef de context volledig beperkt tot de kloostergemeenschap zelf en de relaties tussen zusters onderling.

Enkele bevindingen inzake fysiek en psychisch geweld, omgeving en omgang

- De nieuwe en eerdere meldingen maken, al dan niet in combinatie met seksueel misbruik, in de meeste gevallen gewag van een combinatie van fysiek en psychisch geweld. De aard van de geweldshandelingen komt eveneens in hoge mate overeen. Dat geldt ook voor de frequentie en duur van het geweld, namelijk herhaald en langer dan een jaar.
- Het merendeel van de vrouwelijke slachtoffers was tussen de 6 en 14 jaar toen het seksueel misbruik en/of geweld begon. De meeste ervaringen vonden plaats in de jaren vijftig en zestig.
- Vond het seksueel misbruik van meisjes vooral thuis en in de parochie plaats, geweld tegen minderjarige vrouwen lijkt vooral te zijn gepleegd in instellingen zoals kindertehuizen en ziekenhuizen.
- Bij fysiek en psychisch geweld (zonder dat sprake is van seksueel misbruik) wijzen de nieuwe en eerdere meldingen veelal vrouwelijke plegers aan, vooral vrouwelijke religieuzen die als onderwijzeres of verzorgster werkzaam waren.
- In ongeveer de helft van de gevallen is het misbruik en/of geweld eerder ergens gemeld, maar vaak ook pas na jaren.
- Diepgaand archiefonderzoek, onder andere in die van tien zustercongregaties, biedt geen directe aanwijzingen van geweld en geweldsincidenten. De onderzoeksorganisatie trof geen vastlegging aan van zulke incidenten.
- Uit de onderzochte archieven rijst het beeld op van een omgang van zusters met meisjes en zusters onderling in een kille en koele omgeving van de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig.
- De jaren zestig maakten met behulp van schoolconferenties onder deskundige (bege)leiding de weg vrij voor een omslag in de omgang. Die sloot meer aan bij nieuwe inzichten en inmiddels gangbare ontwikkelingen in de onderwijswereld.

Enkele bevindingen inzake afstandsbaby's

- De problematiek van de afstandsbaby's in relatie tot de RKK blijkt lastig te onderzoeken, bij gebrek aan concrete of feitelijk onderzoekbare meldingen. Ook de literatuur biedt weinig tot geen inzicht in de problematiek van afstandsbaby's als gevolg van seksueel misbruik van minderjarige vrouwen in relatie tot de RKK. Dit geldt overigens ook voor situaties daarbuiten.
- Ondanks deze beperkingen stelt het eindrapport van het vervolgonderzoek vast dat het vroegtijdig afstand doen van baby's door hun ongehuwde moeders in de decennia rond de Tweede Wereldoorlog in alle gezindten voorkwam. Verzuilde instellingen op het gebied van moederschapzorg ijverden vanaf de jaren twintig tot de jaren zestig gezamenlijk vóór het samenbrengen van moeder en kind en tegen het vroegtijdig afstand doen van het kind. Katholieke geestelijken (pastoors en ordesgeestelijken) bemiddelden juist vaker vóór een vroege afstand.

Bevinding inzake strafbare feiten

- De afspraken die de onderzoekscommissie eerder maakte met het College van procureurs-generaal waren in het vervolgonderzoek onverminderd van kracht: toetsing van mogelijk strafbare en niet verjaarde feiten. De onderzoeksorganisatie trof dergelijke feiten niet aan. Wel legde ze drie verjaarde gevallen ter toetsing voor aan het openbaar ministerie wegens de ernst van de gemelde mishandeling.

Ook het vervolgonderzoek was overigens geen justitieel onderzoek naar individuele gevallen. Dit eindrapport doet dus evenmin uitspraken over wat zich in een specifiek geval wel of niet voordeed en/of wat hiervan waar is.

Zie verder ook 'persbericht C.bijlage' voor: (aanpak) archiefonderzoek, afstandsbaby's, (nadere analyse) meldingen, aanloop en duur vervolgonderzoek, onderzoeksbronnen.

Uitzonderlijke gevallen

Op basis van het vervolgonderzoek kan de conclusie zijn dat het binnen de actieve vrouwelijke congregaties ging om 'enkele uitzonderlijke gevallen van seksueel misbruik, niet om structurele misstanden. Als seksueel misbruik van minderjarigen binnen de vrouwelijke congregaties een ernstig en frequent verschijnsel zou zijn geweest, lijkt het aannemelijk dat dit direct of indirect binnen de SNVR (Stichting Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen) ter sprake zou zijn gebracht', aldus het eindrapport. Het eindrapport betwijfelt 'of dat ook geldt voor het gebruik van fysiek en psychisch geweld tegenover bekeerlingen en pupillen. Fysiek geweld werd meestal door de regels en gebruiken verboden, maar was - ook buiten de kloosters - binnen zekere grenzen geaccepteerd'. Het eindrapport sluit fysiek en psychisch geweld dan ook niet uit.

Aannemelijkheid van ondervonden geweld

Zoals eerder aangegeven bleek het lastig een scherp afgebakende definitie te formuleren voor (excessief) geweld. Toch is het noodzakelijk dit soort geweldsklachten goed en voortvarend te behandelen, meent Deetman. Niettemin is het ook moeilijk om in een korte procedure het geweld en de schadelijke gevolgen ervan nauwkeurig te kwalificeren en te kwantificeren. Wel biedt dit vervolgonderzoek beschrijvingen die behulpzaam zijn bij behandeling van klachten wegens fysiek en psychisch geweld. Ook gelet op het beperkte aantal meldingen van uitsluitend fysiek en/of psychisch geweld verloopt de behandeling ervan volgens Deetman beter op basis van een toegesneden aanpak. Zoals eerder besproken in overleg met minister van Veiligheid & Justitie mr I.W. (Ivo) Opstelten krijgt Deetman de vorm te geven regeling voor deze aanpak voorgelegd.

Bij de aanbevolen benadering gaat het in hoofdzaak om de aannemelijkheid van het ondervonden geweld, niet zozeer om harde bewijsbaarheid in strafrechtelijke zin. Deze aanpak merkt bij geweldsklachten iedere melder aan als slachtoffer indien het ervaren geweld valt binnen de begrenzing van de beschrijving in het eindrapport van het vervolgonderzoek. Dit betekent dat er voorafgaand aan (herstel)bemiddeling geen waarheidsvinding nodig is om de validiteit van de klacht vast te stellen. Als de klacht alleen over geweld gaat vult herstelbemiddeling de bestaande klachten- en compensatieprocedure aan.

Met deze speciale procedure geeft het eindrapport antwoord op de onderzoeksvraag: Op welke wijze kan de klachten- en compensatieprocedure van de Stichting (Beheer en Toezicht) worden uitgebreid ten behoeve van de behandeling van klachten van fysiek en psychisch geweld, met inachtneming van de mogelijkheden en onmogelijkheden van bewijsmateriaal?

Financiële compensatie

Deetman beveelt voor de herstelbemiddeling een afzonderlijke procedure aan die onder toezicht staat van de voorzitter van de huidige klachtencommissie en die buiten de verantwoordelijkheid valt van de Stichting Beheer en Toezicht. Deze aanpak wil het vooral mogelijk maken om slachtoffers officieel te erkennen en hun genoegdoening te bieden. De hoogte van de financiële compensatie hangt volgens dit advies af van wat in de bemiddelingssessies ter sprake komt, gerelateerd aan het gemiddelde van de compensatiebedragen die de Compensatiecommissie tot nu toe toekende.

Herstelbemiddeling sluit aan op de benadering die eerder is ingezet bij seksueel misbruik van minderjarigen binnen de RKK in het buitenland en in Nederland. Het eindrapport verwijst in het bijzonder naar de congregatie van de Salesianen, de Broeders van Maastricht en de broeders van Liefde. Slachtoffers ervaren de door deze congregaties toegepaste (herstel)bemiddeling overwegend positief.

Jaarlijkse monitoring

De voormalige commissie Deetman betreft de bevindingen, conclusies en aanbevelingen van het vervolgonderzoek bij haar periodieke monitoring. De opdrachtgevers zegden toe de aanbevelingen van de commissie onverkort over te nemen. De commissie monitort jaarlijks de voortgang van de uitvoering van deze aanbevelingen, vooral ook om opstelling en beleid van de RKK en de Stichting Beheer en Toezicht jegens slachtoffers verder te verbeteren en om gevallen van misbruik en geweld in de toekomst tegen te gaan. De eerste monitorrapportage verscheen op 28 september 2012, de tweede volgt in de tweede helft van dit jaar.